

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ: РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

THE RESEARCH STATUS OF THE DEVELOPMENT ISSUE OF CONSUMER RIGHTS PROTECTION IN UKRAINE: SOVIET PERIOD

Старицька О.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ

Стаття присвячена аналізу стану наукового дослідження захисту прав споживачів в Україні радянського періоду. Автором висвітлюються питання законодавчого закріплення прав споживачів і їх захисту, характеризується стан їх наукового осмислення.

Ключові слова: права, обов'язки, договірне право, зобов'язальне право, захист прав споживачів, якість товару, відповідальність.

Статья посвящена анализу состояния научного исследования защиты прав потребителей в Украине советского периода. Автором освещаются вопросы законодательного закрепления прав потребителей и их защиты, характеризуется состояние их научного осмысления.

Ключевые слова: права, обязанности, договорное право, обязательственное право, защита прав потребителей, качество товара, ответственность.

The article is devoted to the analysis of the status of scientific research on the protection of consumer rights in Ukraine of the Soviet period. The author describes the issues of legislative consolidation of consumer rights and their protection in the soviet period. It is also characterized the status of their scientific comprehension.

Key words: rights, obligations, contract law, obligatory law, consumer's rights protection, quality of goods, responsibility.

Постановка проблеми. Кожна цивілізована держава закріплює за своїми громадянами певні права й обов'язки та намагається створити найсприятливіші умови для їх реалізації. Одним із таких державних завдань у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина є захист прав споживачів – явище, що розглядається в нормативному, інституційному, функціональному та інших аспектах завдяки його багатоплановості й соціальній значущості. Особливості функціонування інституту захисту прав споживачів в Україні, з огляду на стан економічного розвитку країни, стан публічного порядку, виконання судових рішень тощо, змушують науковців додатково звертатися до цієї проблематики. Найбільшої значущості набувають у цьому контексті дослідження, які проводяться на емпіричному матеріалі зарубіжних правових практик з елементами прогнозування перспектив їх імплементації до вітчизняної правової системи.

Стан дослідження. У зв'язку з цим порівняльно-правові дослідження, їх проблематика є одним із провідних напрямів сучасних наукових пошуків. Ця сфера аналізу характеризується, з одного боку, підвищеною складністю, оскільки потребує знань не тільки в галузі теорії держави чи теорії права, а й досить часто спеціальних, галузевих, прикладних знань [1, с. 36].

Саме тому метою статті є характеристика стану наукової розробленості проблематики захисту прав споживачів радянського періоду розвитку України.

Для досягнення окресленої мети передбачається вирішення таких завдань: висвітлити зміст нормативно-правових актів, що безпосередньо або опосередковано здійснювали регулювання прав споживачів; охарактеризувати наукові здобутки представників юридичної науки, присвячені питанням захисту прав споживачів у добу радянської України.

Вклад основного матеріалу. Історично склалося так, що у зв'язку з пріоритетом державних інтересів над особистими як у Російській імперії, так і в СРСР людські потреби в повному обсязі державою ніколи не було забезпечено. У царські часи споживчий ринок працював переважно на представників панівних класів: буржуазію, дворянство, духовенство, купецтво, тобто на ті соціальні прошарки, які мали достатньо коштів для придбання різноманітних імпортованих і вітчизняних товарів. Вони ж користувалися різними соціальними послугами. І, як указують наукові джерела,

більшість населення, зважаючи на брак фінансових можливостей, задовольнялася тільки найнеобхіднішим, споживаючи та використовуючи переважно лише те, що було вироблено у власному господарстві й виготовлено власноруч – від продуктів харчування до одягу, виготовлення посуду та меблів до спорудження будинків [2, с. 43–44].

Утім розвиток ринкових відносин супроводжувався стрімким піднесенням продуктивних сил і технічним прогресом. Із давніх часів цей процес неминуче спричинив поширення низки негативних явищ – обману, обважування, обраховування, продажу неякісної та фальсифікованої продукції, що актуалізувало питання захисту інтересів покупців. Тому необхідність осмислення проблематики наукових досліджень правового регулювання захисту прав споживачів як самостійний предмет наукового дослідження постала понад сто років тому.

У радянські часи ситуація дещо змінилася, оскільки товари та послуги стали доступними всьому населенню. Проте радянська держава не змогла забезпечити достатню кількість товарів, а також різноманітність пропонованих послуг, тому що в плановій соціалістичній економіці пріоритетним було виробництво засобів виробництва, виробництво ж предметів споживання було другорядним. Тому промислові й торгові підприємства, а також господарства, що працювали на споживчий ринок і мали надавати населенню різноманітні послуги, пропонували споживачам товари (послуги) невисокої якості [2, с. 43–44].

Водночас радянське право робило перші кроки в напрямі захисту елементарних прав споживачів. Окремі норми, які можна зарахувати до споживчої сфери, увійшли до складу цивільного, господарського, адміністративного, кримінального права, хоча деякі правила були сформовані в дорадянський період ще в XIX–XX ст. й мали на меті гарантувати точність засобів вимірювання та зважування, недопущення фальсифікованої продовольчої продукції та лікарських засобів.

До особливостей зародження соціалістичного радянського права належать такі: скасування приватної власності й упровадження провідних галузей господарства; установлення державної монополії на торгівлю певними споживчими товарами, речами, затверджену принципом обмеження приватного цивільного обігу; відсутність в актах кодифікованого цивільного законодавства спеціальної системи гарантій охорони прав громадян у договорах,

спрямованих на обслуговування їхніх власних потреб. Тому регулювання відносин щодо задоволення потреб громадян здійснювали переважно за допомогою норм цивільного законодавства та значної кількості підзаконних актів.

Отже, в цих умовах не може йтися про появу і становлення в нашій державі як споживчого законодавства, так і споживчого права, хоча наукові пошуки в цьому напрямі видатні вчені-цивілісти все-таки проводили.

Отже, від 20-х рр. XX ст. протягом кількох десятиліть радянська правова наука намагалася створити єдиний методологічний підхід до вивчення правових явищ. Тому науковці застосовували загальні принципи та підходи соціального пізнання, розроблені в контексті історичного матеріалізму.

Оскільки радянське законодавство не було розраховане на упорядкування відносин, пов'язаних з охороною прав споживачів, то й наукові дослідження здійснювали переважно з позиції договірного цивільного права.

Будучи загальною правовою базою для спеціальних норм, спрямованих на охорону прав громадян, акти радянського кодифікованого цивільного законодавства мали надавати загальнообов'язкового значення основним правовим поняттям і конструкціям договірного походження, що містилися в розділі «Зобов'язальне право» (розділ присвячено десяти видам договорів: майновому найму, купівлі-продажу, міни, займу, підряду, поруки, доручення, комісії (додатково включеної 1926 р.), товариству, страхуванню), з метою їх розповсюдження на ширше коло відносин, ніж відносини зі споживачами. Тому в цих актах традиційно не відображалася специфіка взаємин споживачів з економічно сильнішими організаціями сфери обслуговування й іншими підприємцями, що вступали з ними в договірні відносини. Проте було сформульовано положення про підстави та межі відповідальності сторін договору, у яких і виявлялася специфіка захисту інтересів споживачів.

Варто також відзначити, що договірні інститути, які не було охоплено Цивільним кодексом 1922 р., поточне законодавство регулювало фрагментарно, кожен виданий нормативний акт визначав лише поодинокі випадки практичного їх застосування. Численні договори у сфері культурного, спортивно-оздоровчого, туристсько-екскурсійного обслуговування громадян цивільне законодавство не охоплювало. Сферу побутового обслуговування регулювали відносини, що випливали з договорів побутового підряду, побутового прокату чи побутового замовлення, однак не в повному обсязі. Зазначені договори були публічними, їх міг укладати будь-хто й із будь-ким на однакових умовах і правилах обслуговування побутових потреб громадян.

У 1964 р. Н.Г. Катанян [3] вказував, що всі інші різновиди підрядного договору, серед яких і найважливіший договір побутового замовлення, укладали після появи вихідного для них загального договірного типу, який на той час було задекларовано в Основах цивільного законодавства 1961 р. та виданих відповідно до них республіканських цивільних кодексів 1963–1964 рр. Щодо цього А.П. Первушина (1964) [4] зазначала, що аналогічно відбувалося відокремлення побутового прокату всередині інституту майнового найму. При цьому варто зазначити, що договори побутового замовлення й побутового прокату будь-яких спорів щодо їх економічної сутності та правового змісту в цивілістичній теорії не спричиняли, на відміну від роздрібної купівлі-продажу. Дискусійними були питання щодо прав та обов'язків сторін, значення гарантійних строків під час побутового замовлення, відповідальності суб'єкта за завдання шкоди внаслідок використання предметів побутового прокату тощо, що ставали предметом осмислення таких науковців, як О.Г. Потюков (1969), В.Ф. Яковлева (1969), О.Ю. Кабалкін (1973–1975).

У дисертаційному дослідженні з проблем цивільно-правового регулювання відносин у сфері обслуговування О.Ю. Кабалкін (1973) дійшов висновків, що Основи, а також нові цивільні кодекси стали значним зрушенням у на-

прямі всебічного забезпечення прав та інтересів громадян у сфері обслуговування. Автор стверджував, що прийняте в 60-х рр. XX ст. кодифіковане загальносоюзне й республіканське цивільне законодавство порівняно детально врегулювало відносини у сфері обслуговування, виокремлюючи їх серед інших майнових відносин [5].

Усі теоретичні висновки, яких дійшли окремі науковці, на думку О.С. Іоффе, об'єднує одне загальне прагнення – забезпечити одного з двох договірних контрагентів, а саме замовника та наймача, максимально можливими перевагами шляхом покладання підвищених обов'язків на організацію побутового і прокатного обслуговування [6].

Проте розмежування договорів на договірні різновиди, крім виявлення уваги інтересів споживачів, жодні інші цілі щодо їх захисту не передбачало.

Після Другої світової війни проблема захисту прав споживачів набула міжнародного значення. Поштовхом для цього була низка передумов, до яких належать, зокрема, створення в 1946 р. Міжнародної організації зі стандартизації та вступ до неї СРСР у 1947 р.; прийняття 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини; післявоєнний розвиток і модернізація ринкових відносин як у світі загалом, так і в СРСР зокрема; історична трансформація з початку 50-х рр. XX ст., що супроводжувалася зміною цивілізації індустріального періоду на цивілізацію постіндустріального суспільства; розширення асортименту товарів (послуг) і швидкий розвиток торгівлі між країнами; відмінності між технічними вимогами і стандартами, що спричиняло виникнення штучних бар'єрів у торгівлі.

Отже, історично склалася ситуація щодо необхідності захисту прав людини як споживача шляхом створення системи гарантій щодо забезпечення стандартів якості продукції.

Саме тому в юридичній радянській науці в працях низки науковців важливого значення набули питання боротьби за якість продукції. Зокрема, ці питання ґрунтовно висвітлено в роботах О.Ю. Кабалкіна (1950), В.К. Мамутова (1954), К.Л. Граве (1955), В.С. Шелестова (1960–1974).

Водночас комплекс питань щодо якості продукції сприяв активному науковому пошуку ефективних правових засобів, які забезпечували б дотримання вимог якості. Наприклад, В.Ф. Яковлева (1952), Г.К. Мазуркевич (1956), В.С. Шелестов (1960) та інші вважали, що стандарт – це мінімум вимог, що показники можна змінювати й доповнювати залежно від потреб господарської діяльності. Проте, на думку І.Л. Хапап (1966), підвищення якісних показників є неможливим. Якщо договір укладено на постачання продукції, на яку немає затверджених документів (тобто ДСТУ, технічні умови), що визначають її якість, то цей договір вважають неукладеним, оскільки в ньому не міститься жодної з істотних умов, які визначають вимоги щодо якості [7, с. 52]. Подібні наукові позиції лише активізували серію дискусій, присвячених проблеми забезпечення якості, а отже, створювали технічне підґрунтя для фактичного забезпечення економічного інтересу.

У 1960–1970-х рр. з'явилися наукові праці В.В. Бойцовой (1964), М.Б. Ємельянової (1971), Н.К. Салімжанової (1979), М.Н. Сем'якіної (1980) та інших учених, присвячені саме ролі стандартизації як першочергового засобу у створенні раціональних передумов під час розроблення ефективних систем управління якістю продукції.

Згодом правові проблеми якості продукції досліджували такі науковці, як В.М. Огризков (1971–1979), В.І. Кабанкова (1977), О.О. Красавчиков (1972–1979), В.Ф. Опришко (1986).

Зокрема, науковці розглядали питання щодо правової категорії якості продукції. Наприклад, В.М. Огризков зазначав, що якість продукції є об'єктивно наявною категорією, саме тому дослідження варто здійснювати в напрямі формування комплексного науково обґрунтованого та практично застосовного поняття якості продукції [8, с. 29]. На думку науковця, визначення сукупності суттєвих властивостей ще не дає можливість на практиці визначити

якість продукції. Для цього вчений пропонує включити до визначення документів й умов договорів [8, с. 30].

В.Ф. Опришко характеризував продукцію як правову категорію, зміст якої становить сукупність відповідних споживчих властивостей, юридично закріплених у державних, галузевих і республіканських стандартах, а також у технічних умовах, зразках (еталонах), затверджених у встановленому державному порядку чи обумовлених договором постачання [9, с. 18].

На думку О.О. Красавчикова, предмети матеріального світу не здатні безпосередньо реагувати на державні установки – ДСТУ, не підвладні нормам права та рукам людини, тільки соціальні зв'язки якої, її вчинки (у сфері виробництва чи за її межами) право здатне регулювати своїми нормами [10, с. 142].

Тогочасне радянське право, регулюючи суспільні відносини, пов'язані з покупцями, передбачало застосування до правопорушників усіх можливих видів відповідальності залежно від ступеня суспільної небезпеки наслідків цього порушення: цивільної, дисциплінарної, адміністративної, кримінальної. Зокрема, адміністративно-правові та кримінально-правові аспекти цього питання висвітлено в наукових працях таких науковців, як А.М. Півозян (1952), Ю.І. Ляпунов (1955), Г.І. Вольфман (1963–1977). У наукових роботах надано загальну характеристику тогочасного радянського законодавства щодо відповідальності за злочини проти радянської торгівлі, досліджено питання кваліфікації й індивідуалізації покарання за ці злочини. Також надано перелік способів обману покупців (обмірювання, обважування, перевищення встановлених роздрібних цін, обрахунків тощо). Цікавим для наукового сприйняття є робота Г.І. Вольфмана, у якій він дослідив порушення прав споживачів шляхом учинення діянь, заборонених кримінальним законодавством. Ретельне дослідження складу спекуляції як форми обману покупців і його суспільно небезпечних наслідків дали можливість Г.І. Вольфману надати конкретні рекомендації щодо припинення порушення прав покупців.

Досліджуючи відповідальність торговельних організацій за продаж продукції неналежної якості й аналізуючи положення Основ цивільного законодавства, Ф.Х. Ліберман (1965) дійшов висновку, що, охороняючи державні інтереси, арбітраж повинен за власною ініціативою стягувати з постачальників штраф навіть у тих випадках, коли в супереччі за якість або комплектність продукції позивач вимог про штраф не заявив [11, с. 13].

Власну позицію щодо концепції цивільно-правової відповідальності роздрібних торговельних підприємств перед покупцем відстоює в дисертаційній роботі Г.А. Авагян (1980) [12], узагальнюючи при цьому, що питання якості продукції відображено у праві регулювання відносин як під час постачання продукції торговельним організаціям, так і під час продажу товарів населенню роздрібними торговельними підприємствами.

Отже, до 80-х рр. XX ст. правові засади захисту інтересів покупців було частково закладено в законодавчій базі, а теоретичним підґрунтям для подальшого етапу становлення інституту захисту прав споживачів стали дослідження, присвячені питанням інституційного організаційного забезпечення споживчого права, системи гарантій і відповідальності. Зокрема, на початку періоду перебудови дослідження захисту прав споживачів продовжили такі радянські науковці, як О.Ю. Кабалкін, В.П. Мозолін (1983), В.П. Грибанов (1989). У наукових статтях, колективних монографіях науковці сконцентрували увагу на необхідності подальшого посилення цивільно-правового регулювання відносин у сфері задоволення матеріальних і культурних потреб громадян, їхнього побутового, житлового та комунального обслуговування, охорони споживчих прав.

Дослідники В.П. Мозолін та О.Ю. Кабалкін уважали, що як сукупність неоднорідних послуг відносини у сфері

обслуговування є предметом регулювання декількох галузей радянського права [13, с. 5]. Автори також висловлювали думку про необхідність притягнення осіб, винних у порушенні прав громадян у сфері обслуговування, до дисциплінарної відповідальності [14, с. 37–44].

Пізніше в працях радянських науковців: М.І. Кулагіна (1983–1989), Є.О. Суханова (1984–1989), М.Д. Єгорова (1988), А.Г. Бикова (1989), А.Є. Шерстобитова (1989) – було проаналізовано рівень правового регулювання побутового, соціально-культурного й торговельного обслуговування радянських громадян, запропоновано заходи щодо підвищення рівня правового регулювання відносин у цих сферах, досліджено питання захисту інтересів споживачів (переважно в договірному праві) у закордонних державах, з наукових позицій схарактеризовано проект Закону СРСР про якість продукції та захист прав споживачів.

Що ж до СРСР, то питання про необхідність диференціації цивільного договірного права з виокремленням споживчих договорів як групи зобов'язань найвизраźніше постають у першій половині 80-х рр. XX ст. Із цього приводу М.Д. Єгоров (спираючись на твердження В.П. Грибанова про те, що в правовому регулюванні зобов'язальних відносин з обслуговування громадян інтерес споживача-громадянина має бути поставлений на чільне місце) зазначає, що це може стати теоретичним підґрунтям для структурного відокремлення зобов'язань з обслуговування громадян до окремої категорії зобов'язань [15, с. 99].

Отже, в умовах переходу України до ринкових відносин, коли виробники товарів і виконавці послуг, використовуючи своє становище на споживчому ринку, стали пропонувати споживачам невідповідні умови, порушувати їхні права й інтереси, потреба в правовому регулюванні захисту прав споживачів стала однією з найважливіших для її наукового висвітлення.

Висновки. Ураховуючи зазначене вище, можемо резюмувати таке.

По-перше, у законодавстві як Російської імперії, так і початку Радянської доби відносини захисту прав споживачів до предмета правового регулювання не входили.

По-друге, схожі споживчі взаємовідносини між суб'єктами прав частково регулювалися Основами цивільного законодавства СРСР і Цивільними кодексами республік, у яких мали місце інститути зобов'язального права, зокрема договори купівлі-продажу, прокату, підряду, найму тощо.

По-третє, після завершення Другої світової війни питання захисту прав людини, у тому числі й споживачів, набули міжнародного значення, що відобразилося в низці нормативних документів, які стали обов'язковими й для СРСР. Нагальним стало питання забезпечення якості продукції, її стандартизації та гарантування.

По-четверте, звертаючись до характеристики наукових розробок з окресленої проблематики, можемо констатувати, що в юриспруденції радянського періоду започатковано матеріалістичний підхід до вивчення правових явищ, який виконував роль провідного щодо інших методів і підходів наукового пізнання.

Питання захисту прав споживачів усе ще перебували в науковій тіні, тому творчі здобутки радянських правознавців (до 1980-х рр.) здебільшого присвячені виробничому зобов'язальному праву, стандартизації продукції та відповідальності за їх порушення;

По-п'яте, від 1980-х рр. радянська правова наука видозмінює своє коло зору з виробництва в бік фізичної особи, досліджуючи питання різного роду обслуговування, задоволення матеріальних потреб громадян і захисту їхніх прав як споживачів. Стрімкий розвиток економіки й перехід України до ринкових відносин, порушення прав та інтересів споживачів, загострення необхідності в їх правовому захисті стали підставою для прийняття в 1990-х рр. відповідного закону й окреслили межі предмета подальших наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гусарев С.Д., Потапов Г.Г. Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки в Україні. Юридичний вісник. 2008. № 4 (9). С. 36. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Npnuu/Yur/2008/fails/6_g.pdf.
2. Райлян А.А. Теоретические основы потребительского права России: цивилистическое исследование: дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Казань, 2007. 540 с.
3. Катанян Н.Г. Договор подряда с организациями бытового обслуживания. Москва: Юрид. лит., 1964. 76 с.
4. Первушина А.П. Договор бытового проката по советскому праву. Москва: Юрид. лит., 1964. 70 с.
5. Кабалкин А.Ю. Проблемы гражданско-правового регулирования отношений в сфере обслуживания: дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Москва, 1974. 393 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/problemy-grazhdansko-pravovogo-regulirovaniya-otnoshenii-v-sfere-obslyuzhivaniya>.
6. Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». URL: http://civil.consultant.ru/elib/books/3/page_45.html.
7. Халап И.Л. Некоторые вопросы ответственности за нарушение стандартов при поставке продукции. Стандарты и качество. 1966. № 2. С. 52.
8. Огрызков В.М. Правовое регулирование качества продукции. Москва: Юрид. лит., 1973. 288 с.
9. Опрышко В.Ф. Правовые основы государственного управления качеством продукции. Киев: Вища шк., 1986. 230 с.
10. Красавчиков О.А. Роль стандартов в повышении качества продукции. Советское государство и право. 1972. № 3. С. 142.
11. Либерман Ф.Х. Арбитражная практика по делам о качестве и комплектности продукции. Советское государство и право. 1963. № 12. С. 13.
12. Авагян Г.А. Гражданско-правовая ответственность розничных торговых предприятий перед покупателями: дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Москва, 1980. 202 с.
13. Мозолин В.П. Совершенствование законодательства об обслуживании граждан в СССР. Правовое регулирование отношений в сфере обслуживания граждан / редкол.: А.Ю. Кабалкин, В.П. Мозолин, А.А. Рубанов, В.Р. Скрипко, М.Я. Шиминова. Москва, 1983. 172 с.
14. Кабалкин А.Ю., Мозолин В.П. Охрана прав граждан-потребителей. Советское государство и право. 1983. № 4. С. 37–45.
15. Егоров Н.Д. Гражданско-правовое регулирование общественных отношений: единство и дифференциация. Ленинград: Изд-во Ленинград. гос. ун-та, 1988. 176 с.

УДК 342.72/.73

ПРАВО ЛЮДЕЙ НА НЕДОТОРКАНИСТЬ ОСОБИСТОСТІ, ПОМЕШКАННЯ, ОСОБИСТИХ ПАПЕРІВ І МАЙНА: IV ПОПРАВКА БІЛЛЮ ПРО ПРАВА США

THE RIGHT OF PEOPLE ON PERSONAL INVIOLEABILITY, HOUSING, PAPERS AND PROPERTY: IV AMENDMENT OF THE BILL OF RIGHTS US

Толкач А.М.,

старший викладач кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права

Чернігівського національного технологічного університету

У статті розглянуто зміст та історію прийняття IV поправки до Конституції США на основі судової практики. Проаналізовано зміст понять «достатня підстава» й «судовий ордер» у ракурсі IV поправки. Визначено місце IV поправки до Конституції США стосовно захисту прав на недоторканність особистості, помешкання.

Ключові слова: Білль про права, IV поправка, недоторканність особи, «прайвесі», «достатня підстава», обшук, судовий ордер.

В статье рассмотрены содержание и история принятия IV поправки к Конституции США на основе судебной практики. Проанализировано содержание понятий «достаточное основание» и «судебный ордер» в ракурсе IV поправки. Определено место IV поправки в Конституции США относительно защиты прав на неприкосновенность личности, жилища.

Ключевые слова: Билль о правах, IV поправка, неприкосновенность личности, «прайвесі», «достаточное основание», обыск, судебный ордер.

The article deals with history of adoption and content of the IV Amendment to the US Constitution based on the precedent. The content of the concepts "probable cause", and "court warrant" in the framework of IV amendment is analyzed. The role of the IV Amendment to the Constitution of the US regarding the protection of the rights to the inviolability of an individual and housing is determined.

Key words: Bill of Rights, Fourth amendment, inviolability, privacy, "probable cause", search, court warrant.

Постановка проблеми. Сьогодні в багатьох країнах світу, у тому числі й в Україні, актуальною є проблема щодо обмеження прав і свобод людини з боку інститутів державної влади. Занепокоєння правозахисної спільноти викликають непоодинокі факти порушень прав і свобод людини не стільки з боку інших осіб, скільки з боку держави.

Стан дослідження. Забезпеченню прав людей на недоторканність особистості, помешкання, особистих паперів і майна, удосконаленню діяльності правоохоронних органів приділяла увагу низка науковців, зокрема В.В. Зінченко, О.В. Левченко, А.В. Самотуга, Ю.І. Стецовський, Н.В. Пильгун та інші.

Метою статті є дослідити цілі й історію прийняття IV поправки до Конституції США, проблеми, що постають у її впровадженні, керуючись судовою практикою.

Виклад основного матеріалу. Конституція США проголошує, що житло людини та її особистість мають бути захищені від безпідставних обшуків і виймок. Ця правова норма закріплена в IV поправці до Конституції США й звучить так: «Право людей на недоторканність особистості, помешкання, особистих паперів і майна не можна порушувати безпідставними обшуками й арештами; ордер на обшук та арешт має видаватися лише на достатній підставі, засвідченій присягою або урочистою обіцянкою, і